

МІЖДИСЦИПЛІНАРНА МЕТОДОЛОГІЯ В ДОСЛІДЖЕННІ МІЖНАРОДНИХ ДЕЗІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

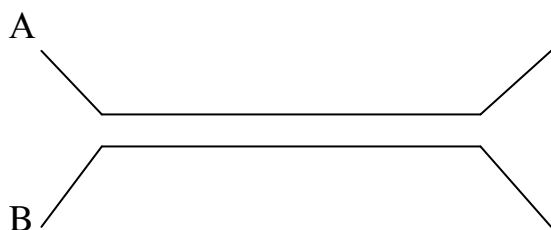
Філіпенко А.С., д.е.н., професор, професор кафедри світового господарства і міжнародних економічних відносин

Інститут міжнародних відносин

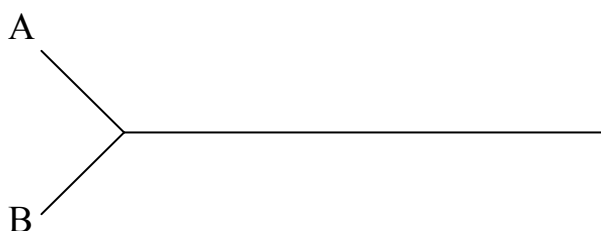
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

У сучасній методологічній практиці існують три підходи: міждисциплінарний, мультидисциплінарний та трансдисциплінарний.

Мультидисциплінарність означає, що точки зору на спільну проблему двох дисциплін А та В розглядаються одночасно однак не інтегруються. Зв'язок між дисциплінами ситуативний, відсутня спільно визначена матриця, предмети не змінюються та не удосконалюються.

За міждисциплінарного підходу точки зору на спільну проблему двох дисциплін А та В інтегруються (поєднуються) для отримання більш узагальненого розуміння. В широкому значенні міждисциплінарність передбачає взаємну інтеграцію організаційних концепцій, методологічних процедур, епістемології, термінології, даних та організації досліджень і навчання.

Метою трансдисциплінарності є вивчення сучасного світу на основі єдності знань та вирішення мега- і комплексних проблем, спираючись на концептуальні засади різних дисциплін та зацікавлених сторін неакадемічного профілю (стейкхолдерів) і беручи за основу одну пріоритетну теорію. На

відміну від інтеграції дисциплін тут відбувається синтез різноманітних знань з потенційною можливістю переходу до нової якості, зародження нового наукового напрямку чи наукової дисципліни.

Таблиця. Основні риси мультидисциплінарності, міждисциплінарності та трансдисциплінарності

Мультидисциплінарність	Міждисциплінарність	Трансдисциплінарність
Зіставлення	Взаємодія	Перехід до нової якості
Послідовність	Інтеграція	Наступальність
Координація	Фокусування	Трансформація
	Поєднання	
	Сполучення	

Джерело: The Oxford Handbook of Interdisciplinarity. Second Edition / Editor-in-chief R. Frodeman. Associate editors J. T. Klein and R. C. S. Pacheco. – Oxford University Press, 2017, p. 22.

Міжнародні дезінтеграційні процеси являють собою складний комплексний феномен, у якому переплітаються економічні, політичні, соціальні, психологічні, історичні, інституційні та інші фактори. Зазначене зумовлює використання трансдисциплінарної методології, в основі якої економічна парадигма за урахування теорії та методології супутніх дисциплін. Одна з особливостей трансдисциплінарної методології полягає в тому, що вона створює методологічні рамки не просто для об'єднання знань різних дисциплін, а для аналізу нових процесів і явищ, зокрема міжнародної дезінтеграції. Не виключене також застосування мультидисциплінарної методології як початкового етапу дослідження з використанням порівнянь, логіки розгортання дезінтеграційних процесів, координації.

У трансдисциплінарній методології міжнародних дезінтеграційних процесів базовою методологічною конструкцією пропонується методологія еволюційної та поведінкової економік, застосованих у економічній, соціальній, політичній, інституційній, психологічній та інших сферах. Методологічна основа біхевіоризму значною мірою ґрунтується на еволюційній теорії Дарвіна. Зокрема, біологія поряд з математикою становить парадигмальну основу у вирішенні проблем статичності і динаміки. Відносно економічної статичності (визначається як логіка координації), біологія забезпечує парадигмальну опору в формі системного підходу для органічних систем як, наприклад, уніфікована в загальну системну теорію робота Людвіга фон Берталанфі. Історична динаміка системи, як її друга опора, описується поняттям онтогенезу і філогенезу.

Пояснення головних чинників та рушійних сил дезінтеграційних процесів початку ХХІ ст. у контексті еволюційного підходу можна згрупувати за такими напрямками: диверсифікація виробництва і праці, яка в умовах 4-ї індустріальної революції долає межі не тільки національних держав, а й регіональних інтеграційних об'єднань; наростання складності (ентропійності) в межах

великих інтеграційних угруповань, посилення неоінституціоналістських тенденцій, за яких інтеграційні проблеми вирішуються на наднаціональному рівні за певного обмеження державного суверенітету країн-учасниць; розширення можливостей використання додаткових джерел і ресурсів економічного розвитку в умовах формування глобальних вартісних, інноваційних, виробничих, корпоративних та інших мереж; загострення суперечностей на рівні онтогенезу та філогенезу, тобто між соціально-економічним і політичним розвитком окремих держав та цивілізаційним поступом інтеграційної спільноти.

Механізми дезінтеграції базуються на методології системного аналізу, на діалектиці цілого та його частин і включають у себе політику координації, теорію ігор, теорію прийняття рішень. Координаційна політика ілюструється з допомогою дилеми ув'язненого, з теорії ігор у механізмі дезінтеграції головною може бути “гра довіри”, допоміжними – “гра ультиматум” та “гра диктатор”. У теорії прийняття рішень вихідною позицією є теорія соціального вибору, основу якої становлять “теорема неможливості” К. Ерроу та теорія перспектив Канемана - Тверські. Ключовими елементами теореми Ерроу є функція соціального добробуту, методи агрегування, аксіоматичний, оцінки добробуту та метод голосування. Згідно з аксіомами теореми, функція соціального достатку має задовольняти таким чотирьом умовам: 1) Критерій Парето-ефективності є дійсним, якщо кожен актор віддає перевагу c над b , тоді й суспільство у цілому має віддати перевагу c над b . 2) Жоден індивідуум не може визначати колективне рішення (відсутність диктатури); громадяни не дозволяють продавати своє право голосу (відсутність ринкових умов); 3) Незалежність – вибір між двома опціями є незалежним від можливих альтернатив (соціальний вибір за наявності інших альтернатив має залежати тільки від вибору (преференцій) даних альтернатив); 4) Необмеженість сфери (вимога, щоб усі логічні соціальні преференції були дозволені, упорядковані, остаточно сформульовані та втілювали зрозумілий індивідуальний вибір)¹. Теорема неможливості стверджує, що виконати всі ці умови одночасно неможливо. Водночас у поєднанні з іншими, близькими за змістом напрацюваннями (утілітарна теорема Гарсані, правова теорема Кондорсе, медіанна виборча теорема та ін.), досягаються важливі наукові і практичні результати в системі соціального вибору. У випадку Великобританії вибір здійснено внаслідок референдуму, який певним чином ураховував зазначені умови.

Важливою методологічною складовою є визначення наслідків дезінтеграційних процесів. Це є найскладніший етап, за якого йдеться як про можливі здобутки, так і втрати з боку обох сторін дезінтеграції. Ураховуючи багатофакторність та різновекторність впливів різноманітних чинників, у першому наближенні може бути запропонована модель “затрати-результати” (cost-benefit analysis). Для розрахунку наслідків дезінтеграції в окремих секторах

---

¹ Keizer P. Multidisciplinary Economics. A Methodological Account. – Oxford University Press, 2015 - P.109.

економіки використовуються обчислювана модель загальної рівноваги, гравітаційна модель та нова кількісна торговельна модель².

---

² An Assessment of the Economic Impact of Brexit on the EU27. Study for the IMCO Committee.- 2017, P. 50.